

SADRŽAJ

PREDGOVORI.....	3
SADRŽAJ	7
I. UVOD	15
I.1. Istorijat psihometrije	15
I.2. Šta je psihometrija.....	23
I.2.a. Psihometrija i psihološko ocenjivanje.....	25
I.3. Psihologija podrazumeva psihometriju, a psihometrija matematiku	27
I.4. Da li se psiha može i da li se treba meriti	28
I.5. Zadaci merenja u psihologiji.....	30
I.6. Značaj psihometrije za psihologa	31
I.7. Tipične oblasti primene psihološkog testiranja	32
II. TEORIJA MERENJA.....	34
II.1. Uvod	34
II.2. Definicija kvantitativnog atributa	38
II.3. Reprezentacijsko merenje	39
II.3.b. Problem reprezentacije	42
II.3.c. Problem jedinstvenosti i smislenosti	45
II.3.d. Problem grešaka.....	47
II.3.e. Ograničenja i problemi reprezentacijskog merenja.....	48
II.4. Praktično ili pragmatično merenje	50
II.4.a. Operacionalističko merenje.....	53
II.4.b. Modeli latentne varijable	54
II.4.c. Refleksivni i formativni indikatori	55
II.4.d. Još neka pitanja pragmatičkog merenja	58
II.4.e. Značaj i moć poretka	58
II.4.f. Stevensove skale merenja	59
II.4.g. Kritike Stevensove teorije merenja.....	64
II.4.h. Još neki tipovi mernih skala.....	65
II.5. Kombinovano merenje kao operacionalizacija aditivnosti	67
II.5.a. Raschovo rešenje za aditivnost.....	69
II.6. Koliko je psihologija kvantitativna nauka	70
II.7. Realnost psiholoških konstrukata i njihova merljivost	73
III. PRIRODA I POREKLO INDIVIDUALNIH RAZLIKA.....	79
III.1. Individualne razlike i slučajnost.....	79
III.1.a. Neki paradoksi slučajnosti	83
III.2. Izvori individualnih razlika	85
III.3. Prvi izvor individualnih razlika	86
III.4. Drugi izvor individualnih razlika.....	87
III.4.a. Dve paradigme psihološkog merenja.....	87

III.5. Treći izvor individualnih razlika	89
III.6. Merenje kao preplitanje svih izvora	89
IV. ANALIZA INDIVIDUALNIH RAZLIKA	92
IV.1. Povezanost pojava je putokaz ka njihovim izvorima	92
IV.2. Uloga statistike u psihometriji	93
IV.2.a. Šta je statistika	94
IV.3. Statistika i merenje – kontroverza XX veka	96
IV.4. Šta su to statistički uslovi	100
IV.4.a. Kontinuiranost i diskontinuiranost podataka	100
IV.4.b. Brojanje i merenje	102
IV.4.c. Model normalne raspodele i linearni model	103
IV.4.d. Kako postupati sa „statističkim uslovima”	107
IV.4.e. Skale nisu uvek onakve kako izgledaju	108
IV.4.f. Argument robusnosti i fleksibilnosti	109
IV.4.g. Usaglašavanje putem transformacije varijabli	111
IV.4.h. Izbor statističke tehnike je kreativan zadatak	112
V. VARIJABLA	114
V.1. Entiteti i atributi	114
V.2. Manifestne i latentne varijable	116
V.2.a. Unipolarne i bipolarne latentne varijable	119
V.3. Varijabla, indikatori, ajtemi	122
V.4. Crta, osobina, tip, stanje	123
VI. MERENJE U PSIHOLOGIJI IPSIHOMETRIJSKI MODELI	126
VI.1. Uvod	126
VI.1.a. „Psihometrijska dogma”	126
VI.2. Rane psihometrijske teorije merenja	127
VI.3. Teorije ili modeli merenja u psihometriji	128
VI.3.a. Dva glavna modela merenja u psihometriji	129
VI.4. Objektivnost merenja	131
VI.4.a. Generalna i specifična objektivnost	131
VI.5. Klasična teorija testa	133
VI.5.a. Teorija pravog skora – individualni kontekst	135
VI.5.b. Klasična teorija testa – grupni kontekst	137
VI.6. Problemi klasične teorije testa	141
VI.6.a. Replikacije i paralelna merenja	141
VI.6.b. Definicija pravog skora	143
VI.6.c. Šta su greške	145
VI.6.d. Još neka svojstva i ograničenja klasične testne teorije	147
VI.7. Modeli indikatora	150
VI.7.a. Paralelni indikatori	152
VI.7.b. Tau-ekvivalentni indikatori	154
VI.7.c. Kongenerički indikatori	155
VI.7.d. Ostali modeli indikatora	156
VI.7.e. Kako utvrditi paralelnost	157
VI.8. Regresioni pristup klasičnom modelu	159
VI.9. Teorija uzorkovanja iz domena	160
VI.10. Teorija generalizabilnosti	164
VI.10.a. Osnovni pojmovi teorije generalizabilnosti	164
VI.10.b. Tipovi univerzuma i tipovi faseta	165
VI.10.c. Formalni model G-teorije	167
VI.10.d. Studija generalizabilnosti i studija odlučivanja	169

VI.11. Model merenja baziran na Guttmanovoj imaž teoriji	170
VI.12. Faktorski model merenja	172
VI.13. Dimenzionalnost merenja	174
VI.14. Teorija ajtemskog odgovora.....	177
VI.14.a. Uvod	177
VI.15. Osnovni pojmovi teorije ajtemskog odgovora	179
VI.15.a. Osnovne funkcije, veličine i relacije.....	181
VI.15.b. Karakteristična kriva stavke – KKS.....	183
VI.15.c. Karakteristična kriva testa – KKT	185
VI.15.d. Vrste modela u teoriji ajtemskog odgovora	186
VI.15.e. Parametar težine	189
VI.15.f. Parametar diskriminativnosti.....	190
VI.15.g. Parametar pogađanja	191
VI.15.h. Pretpostavke teorije ajtemskog odgovora	192
VI.15.i. Invarijantnost kao osnov specifične objektivnosti.....	194
VI.16. Ocenjivanje fitovanja modela	196
VI.16.a. Provera pretpostavki TAO modela	196
VI.16.b. Provera modelskih predikcija	197
VI.17. Model Georga Raša	204
VI.17.a. Generalizacije Rašovog modela.....	207
VI.17.b. Osnovna svojstva Rašovog modela	208
VI.18. Višeparametarski dihotomni modeli.....	211
VI.19. Poliotomni TAO modeli	212
VI.19.a. Ordinalni modeli.....	213
VI.19.b. Nominalni modeli.....	220
VI.20. Modeli sa normalnom ogivom	223
VI.21. Višedimenzionalni TAO modeli	223
VI.22. Neparametrijski TAO modeli.....	225
VI.23. Osnovne odlike TAO modela na primeru ocenjivanja osobine	225
VI.24. Neke relacije i poređenja KTT i TAO	228
VI.25. Kako se izračunavaju parametri	229
VI.26. Softver za TAO.....	232
VII. OSNOVNA MERNJA SVOJSTVA STAVKI I TESTA	234
VII.1. Težina stavke i testa	235
VII.1.a. Uticaj težine stavki na diskriminativnost i pouzdanost.....	237
VII.2. Diskriminativnost stavke i testa	238
VII.2.a. Težina i diskriminativnosti u KTT i TAO.....	244
VII.3. Pogađanje	245
VII.3.a. Umanjivanje efekta pogađanja.....	249
VII.4. Jednodimenzionalnost testova i stavki	252
VII.4.a. Prosečna interajtemska korelacija.....	252
VII.4.b. Faktorski model.....	254
VII.5. Reprezentativnost stavke i testa	257
VII.6. Testovi brzine i određivanje njihovih mernih svojstava	258
VII.6.a. Efekti ubrzavanja testa i prelazni oblici testova snage i brzine.....	261
VIII. POUZDANOST	263
VIII.1. Uvod u ocenjivanje pouzdanosti	263
VIII.1.b. Osnovne jednačine pouzdanosti	266
VIII.1.c. Indeks pouzdanosti.....	267
VIII.2. Pouzdanost testa i retesta.....	268
VIII.3. Pouzdanost alternativnih formi.....	269
VIII.4. Pouzdanost kao saglasnost između ocenjivača.....	271

VIII.5. Pouzdanost interne konzistencije	271
VIII.5.a. Koeficijent alfa.....	272
VIII.5.b. Spearman–Brownova proročka formula	277
VIII.5.c. Izračunavanje prosečne korelacije.....	280
VIII.5.d. Kuder–Richardsonova formula 20.....	281
VIII.6. Pouzdanost u modelu uzorkovanja iz domena.....	282
VIII.7. Pouzdanost u teoriji generalizabilnosti	284
VIII.8. Alternativni načini procenjivanja prave ili pogrešne varijanse	287
VIII.8.a. Jednofaktorski model pouzdanosti i koeficijent omega	287
VIII.8.b. Procena pouzdanosti na osnovu faktorskog i Guttmanovog modela merenja	291
VIII.8.c. Pouzdanost u konfirmativnoj faktorskoj analizi.....	294
VIII.8.d. Procedure za dekompoziciju varijanse na pravu i pogrešnu	295
VIII.9. Standardne greške i intervali poverenja	295
VIII.10. Informativnost i standardna greška merenja	299
VIII.10.a. Pouzdanost u Rašovom modelu	303
VIII.10.b. Odnos pouzdanosti i dužine testa u TAO i „nova pravila merenja”	304
VIII.11. Prihvatljive vrednosti koeficijenta pouzdanosti i njegova interpretacija	306
VIII.12. Korekcija za atenuaciju.....	309
IX. VALJANOST.....	311
IX.1. Opšte postavke.....	312
IX.2. Konstruktivna valjanost.....	313
IX.2.a. Značaj konstruktivne validnosti za razvoj psihologije	314
IX.2.b. Istorijat konstruktivne validnosti.....	315
IX.2.c. Nomološka mreža	319
IX.3. Metode za utvrđivanje konstruktivne valjanosti	321
IX.3.a. Korelacije sa drugim varijablama	322
IX.3.b. Razlike između grupa ispitanika	322
IX.3.c. Studija interne strukture testa.....	322
IX.3.d. Studija promena između administracija testa	323
IX.3.e. Studija procesa	323
IX.3.f. Faktorska analiza	324
IX.3.g. Razlika između interne i eksterne analize testa	325
IX.4. Konvergentna i diskriminativna validnost i MOMM.....	326
IX.4.a. Konvergentna i diskriminativna valjanost.....	327
IX.4.b. Multiosobinska–multimetodska matrica	328
IX.4.c. Principi interpretacije	330
IX.4.d. Prednosti i nedostaci MOMM metode	332
IX.4.e. MOMM i KFA	333
IX.5. Kriterijumska valjanost.....	339
IX.5.a. Vremenski odnos testa i kriterijuma.....	340
IX.5.b. Kriterijum se nalazi u prošlosti	340
IX.5.c. Kriterijum se dešava istovremeno sa primenom testa	341
IX.5.d. Kriterijum se nalazi u budućnosti	342
IX.6. Kriterijum	342
IX.6.a. Šta je kriterijum	342
IX.6.b. Vrste kriterijuma.....	343
IX.6.c. Kriterijumi uspešnosti u radu.....	346
IX.6.d. Prediktori uspešnosti u radu	347
IX.6.e. Kriterijumi i prediktori uspešnosti u školovanju	350
IX.6.f. Merenje uspešnosti.....	352
IX.6.g. Stepen i vrsta duševne abnormalnosti i njeno merenje	354
IX.6.h. Još neki problemi kriterijuma	358

IX.7. Osnovni nacrti kriterijumske validacije u oblasti uspešnosti u radu.....	360
IX.8. Koeficijenti validnosti	362
IX.8.a. Faktori koji utiču na visinu koeficijenta validnosti	364
IX.9. Selekcija i klasifikacija kao psihometrijsko pitanje	368
IX.9.a. Neke opšte napomene	369
IX.9.b. Selekcija	372
IX.9.c. Profesionalna orijentacija i klasifikacija	379
IX.9.d. Kako se prikupljaju podaci za selekciju i klasifikaciju	380
IX.10. Problem pristrasnosti odnosno pravednosti testova	383
IX.11. Generalizacija validnosti.....	385
IX.12. Inkrementalna valjanost.....	386
IX.13. Sadržinska valjanost	387
IX.13.a. Sadržinska validnost i testovi postignuća	388
IX.13.b. Da li se sadržinska validnost može kvantifikovati	392
IX.13.c. Pojavna i prividna valjanost	395
IX.14. Ugrožavanje validnosti	396
IX.14.b. Ajtemski kontekst	397
IX.14.c. Halo efekt.....	398
IX.14.d. Socijalna poželjnost	399
IX.14.e. Problem referentnog okvira i kulturna zavisnost testova.....	399
IX.15. „Skale validnosti”	402
IX.16. Validnost u teoriji ajtemskog odgovora i u Rašovom modelu	405
IX.17. Diferencijalno funkcionisanje ajtema i testa	406
IX.17.a. Tehnike za otkrivanje DIF.....	408
IX.17.b. Završni komentari o DIF.....	410
IX.18. Međuzavisnost i kombinovanje postupaka validacije	411
X. JEDNAČENJE TESTOVA	413
X.1. Šta su jednakost i jednačenje testova	414
X.2. Šta ugrožava jednakost merenja	416
X.3. Jednačenje testova	419
X.3.b. Prikupljanje podataka za jednačenje ili nacrt jednačenja.....	420
X.3.c. Izbor transformacije za ujednačavanje	423
X.3.d. Horizontalno i vertikalno jednačenje.....	427
X.3.e. Ocenjivanje uspešnosti jednačenja	428
X.3.f. Jednačenje u softveru za TAO	428
XI. PROTIVREČNOSTI I PARADOKSI PSIOMETRIJE	430
XI.1.a. Teorijske i konceptualne protivrečnosti psihometrije i psihologije	430
XI.2. Odnosi diskriminativnosti, interkorelacije ajtema i težine ajtema	431
XI.2.a. Da li postoji savršeni ajtem.....	433
XI.3. Odnosi varijabilnosti i pouzdanosti	435
XI.4. Problemi odnosa relijabilnosti i validnosti	438
XI.4.b. Paradoks atenuacije	439
XI.4.c. Lordov paradoks	440
XI.5. Pogrešno preplitanje pojmova	441
XII. PSIHOLOŠKI TEST.....	443
XII.1. Definicije testa.....	443
XII.1.b. Testiranje, merenje i ocenjivanje	445
XII.1.c. Psihološki testovi su multiajtemske mere.....	446
XII.2. Vrste testova	446
XII.2.a. Testovi sposobnosti – testovi ličnosti	446
XII.2.b. Verbalni testovi – neverbalni testovi.....	448

XII.2.c. Štampani testovi – testovi izvođenja	449
XII.2.d. Strukturirani testovi – nestrukturirani testovi.....	450
XII.2.e. Testovi sa slobodnim odgovorima – testovi sa predloženim odgovorima	450
XII.2.f. Grupni testovi – individualni testovi.....	451
XII.2.g. Klinički testovi – neklinički testovi	451
XII.2.h. Testovi snage, ubrzani testovi i testovi brzine.....	453
XII.2.i. Računarski podržani (RBT) i adaptivni testovi (KAT)	453
XII.3. Delovi testa.....	454
XII.3.a. Stavka, ajtem ili čestica.....	454
XII.3.b. Paketi ili testleti	455
XII.3.c. Podtestovi i podskale.....	457
XII.3.d. Uputstvo, primer i vežba	458
XII.3.e. Baterije testova	460
XII.4. Vrste stavki i format stavki	462
XII.4.a. Format ocenjivanja stavke.....	462
XII.4.b. Stepenovano ocenjivanje	463
XII.4.c. Format prezentiranja stavki.....	464
XII.4.d. Ostale podele stavki	464
XII.5. Dihotomni format.....	465
XII.6. Pitanja sa višestrukim izborom.....	466
XII.7. Stavke sa prisilnim izborom.....	472
XII.8. Stavke sa uređenim kategorijama	474
XII.9. Stavke sa konstruisanim odgovorima.....	474
XII.10. Pitanja sa otvorenim odgovorima ili pitanja sa višestrukim izborom	476
XII.11. Ocenjivanje pomoću dosijea	480
XII.12. Neki posebni formati i metode psihološkog merenja i ocenjivanja.....	483
XII.12.a. S–R skale za procenu ličnosti	486
XII.12.b. Ostali specijalni formati.....	489
XII.13. Banke ajtema i računarsko adaptivno testiranje.....	489
XII.13.a. Računarsko adaptivno testiranje – KAT	493
XII.13.b. Računarski zasnovano testiranje – RBT	499
XII.14. Testovi orijentisani na norme ili na kriterijum.....	502
XII.14.b. Pitanje graničnog skora	504
XII.14.c. Procedure za postavljanje standarda.....	505
XII.14.d. Reperkusije na merna svojstva.....	506
XII.15. Merenje kognitivnih sposobnosti.....	507
XII.15.a. O inteligenciji	507
XII.15.b. Ugrožavanje validnosti u kognitivnom testiranju	514
XII.16. Merenje školskog postignuća	518
XII.17. Neki primeri psiholoških testova	523
XII.17.a. Objektivni testovi ličnosti	525
XII.17.b. Projekтивni testovi.....	530
XII.17.c. Testovi inteligencije	533
XII.18. Izbor testa ili baterije.....	535
XII.19. Zadavanje testa	538
XIII. SKALE I SKALIRANJE U PSIHOLOGIJI.....	542
XIII.1. Komparativno skaliranje.....	545
XIII.1.a. Poređenje po parovima	545
XIII.1.b. Skale rangova	548
XIII.2. Skale procene	549
XIII.3. Semantički diferencijal	554
XIII.4. Skala socijalne distance	557

XIII.5. Guttmanova skala.....	559
XIII.6. Thurstoneova skala	563
XIII.7. Likertova skala	566
XIII.7.a. Konstrukcija Likertove skale	567
XIII.7.b. Definicija konstrukta, odnosno kontinuuma	567
XIII.7.c. Uobličavanje i pisanje stavki	568
XIII.7.d. Prva primena i ajtem analiza	572
XIII.7.e. Određivanje mernih svojstava skale	573
XIII.7.f. Pitanje transformacije skorova na Likertovoj skali	574
XIII.7.g. Ostali komentari uz Likertove skale	575
XIII.7.h. Transformacija jednog skupa alternativa u drugi	576
XIII.7.i. Pitanje srednje kategorije, „ne znam”, „ne želim da odgovorim” i „drugo”	578
XIII.7.j. Dvostepena prezentacija skale	581
XIV. SKOROVANJE TESTA – OCENJIVANJE OSOBINE.....	582
XIV.1. Osnovni pristupi skorovanju testova.....	583
XIV.2. Formiranje ukupnog skora testa	585
XIV.2.a. Neka važna pitanja skora testa.....	587
XIV.3. Osnovne jednačine ukupnog skora	588
XIV.4. Ocenjivanje osobine u TAO i KTT.....	590
XIV.5. Kombinovanje skorova sa testova.....	592
XIV.5.b. Augmentacija skorova	594
XIV.6. Ponderisani kompoziti.....	595
XIV.6.b. Neoptimalno ponderisanje	596
XIV.6.c. Optimalno ponderisanje.....	596
XIV.6.d. Ponderisanje koje maksimizira pouzdanost	598
XIV.6.e. Distribucija i varijansa kompozitnog skora	599
XIV.6.f. Pouzdanost kompozita.....	600
XIV.6.g. Neki komentari u vezi sa ponderisanjem.....	601
XIV.7. Profili	603
XIV.7.a. Analiza profila.....	604
XIV.8. Ipsativni skorovi	608
XIV.9. Neki posebni načini skorovanja.....	610
XV. KONSTRUKCIJA PSIHOLOŠKOG MERNOG INSTRUMENTA.....	614
XV.1. Osnovni koraci konstrukcije psihološkog mernog instrumenta	614
XV.2. Izbor pristupa, teorija i definicija konstrukta	616
XV.2.a. Račlanjivanje konstrukta na indikatore – znake	617
XV.3. Određivanje vrste testa i formata stavki.....	619
XV.4. Pisanje stavki.....	619
XV.4.a. Raspored stavki u testu	623
XV.5. Konstrukcija alternativnih formi testa.....	624
XV.6. Pilot testiranja	626
XV.6.a. Određivanje vremena rada na testu.....	627
XV.7. Primena na uzorku za konstrukciju	628
XV.8. Ajtem analiza.....	628
XV.8.a. Faktorska ajtem analiza	631
XV.9. Izrada normi ili normiranje.....	634
XV.9.a. Normiranje putem transformacije	639
XV.9.b. Fraktilne norme.....	641
XV.10. Pisanje priručnika za test	643
XV.11. Revizije testa	644
XV.12. Ciljna populacija, uzorak za konstrukciju i normativni uzorak.....	644

XV.13. Šta je „prava” dužina testa.....	649
XVI. MORALNA PITANJA PSIHOLOŠKOG TESTIRANJA.....	651
XVI.1. Osnovna moralna načela psihologije	651
XVI.1.b. Značaj stručnosti	653
XVI.2. Neke moralne dileme psihološkog testiranja.....	654
XVI.2.a. Ilustracija nekih debata u naučnoj psihologiji	656
XVI.3. Ko može biti korisnik testa	658
XVI.4. Pitanje „legaliteta i legitimiteta” testova	658
XVI.5. Prava ispitanika	660
XVII. PODSETNIK ZA MULTIVARIJATNU ANALIZU INDIVIDUALNIH RAZLIKA.....	663
INDEKS AUTORA.....	715
INDEKS POJMOVA	721
LITERATURA	729